

Чарлс Кун (Charles Kuhn)

UDK 339

Зоне слободне трговине – предавање

Предавање о слободним трговинским зонама

1. Дефиниција

Као прво, неопходна је дефиниција слободних трговинских зона. Због поједностављења разликоваћемо само две основне групе.

- **Прва група:**

У прву групу спадају такозване бесцаринске зоне: та подручја се третирају као »екстратериторијална« за робу која се увози у зону, а царинске дажбине се не плаћају. То доноси финансијске погодности за предузећа, те утиче на њихову ликвидност.

- **Друга група:**

такозвана друга генерација. Одиграла се еволуција. Зоне су се развиле у мешовите моделе и употребљене су као инструменти развоја регије и сектора, да би се дао замах привреди, нарочито страним инвестицијама, и извозу. Главне карактеристике су пореске олакшице, односно ослобађање од пореза. Оне, међутим, могу да покажу и особине бесцаринских зона, и то тако што се укидају царинске дажбине и порез на вишу вредност.

Следећа карактеристика слободних трговинских зона била је разградња регулативе у погледу оснивања и регистрације прописа. Поједностављено је и издавање одобрења за увоз, изградњу објеката и куповину непокретности.

Свеопште стављање инфраструктуре на располагање инвеститору развило се у веома важан аспект.

2. Које земље имају слободне трговинске зоне?

Иако се то сматра доста спорним моделом, многе земље имају зоне слободне трговине.

Познат пример за то је Кина (занимљиво је да су зоне отворене са циљем да се уклоне политичке предрасуде у односу на стране инвеститоре, као и да се смањи одбојност према странцима уопште).

У Ирској постоји »Shannon free zone«, која је основана 1957. године на аеро-дрому.

Пољска, Турска такође имају слободне трговинске зоне. Мађарска има преко 100 бесцаринских зона. У регији је позната Фолксвагенова бесцаринска зона у Во-гошћи. Тамо је зона отворена у склопу производње Фолксвагенових аутомобила. Зоне слободне трговине постоје и у Хрватској и у СР Југославији.

Све у свему, у свету постоји преко 40 земаља са зонама слободне трговине.

3. Закони о зонама слободне трговине

Делатност зона регулисана је или у потпуности њиховим посебним законом или усклађивањем са другим законима. Статус Shannon-а регулисан је и сопственим, засебним Законом о оснивању из 1957. године, али и Законом о порезу на приход.

4. Ко отвара зоне слободне трговине?

Зоне слободне трговине може да отвори сама државна администрација, која је у том случају заступљена у управним одборима зона слободне трговине (усп. Пољска), или то могу да ураде приватна лица. У случају приватних лица прво се издаје лиценца приватном предузећу које ће да руководи зоном и евентуално да се стара о инфраструктури (пример: Турска).

У случају издавања лиценце приватном предузетнику поједине земље дозвољавају да зоне могу да оснују страна лица, а друге, опет, ограничавају издавање лиценци на национална предузећа, евентуално уз мањински удео страних инвеститора.

5. Ко сме да оснује зоне слободне трговине?

Ангажман инвеститора у зони слободне трговине у многим земљама је допуштен уз поштовање одређених критеријума.

Неке земље допуштају оснивање само ако се инвеститор обавезе да ће запослити више од минимално утврђеног броја радника и да ће активирати инвестиције, нпр: да ће запослити више од 100 000 радника и инвестирати више од 100 000 евра у оквиру неког установљеног рока.

6. Недостаци

Зоне слободне трговине су споран модел. Жељени циљ не бива увек реализован, или се дешава да се ефекти брзо покажу, али већ након неколико године се и изгубе.

Оснивање зона слободне трговине може брзо да доведе до поремећаја у конкуренцији. Може да дође до маргинализације одређених области, али и до маргинализације одређених домаћих инвеститора у односу на стране.

7. Хармонизација са прописима Европске уније

Као будући кандидат за приступање ЕУ, Србија мора да води рачуна о одредбама Уговора ЕЕЗ, члан 92, тзв. Клаузула о конкуренцији, која штити фер конкуренцију, али не забрањује међусобну подршку. Царински модели морају да се усагласе са прописима ЕУ.

Због питања зона слободне трговине неке земље тренутно преговарају о прелазним решењима. У Мађарској се очекује да ће се број зона редуковати са 130 на око 10.

Могу да се јаве и злоупотребе. Држава је дужна да строго контролише бесцаринске зоне, а нарочито увоз и извоз роба.

8. Зоне слободне трговине у Србији

Који кораци су неопходни у Србији? Ко ће бити надлежан? Да ли законски прописи треба да се сместе на савезни или републички ниво? Са аспекта систематичности најприродније би било смештање закона о зонама слободне трговине на исти ниво на којем се налазе законодавне компетенције везане за порезе и царине.

9. Предуслови за нацрт закона

Савремене зоне слободне трговине су инструмент политике развоја. Доношење нацрта закона је релативно једноставно.

Битне су одлуке везане за ослобађање од пореза предузећа, ослобађање од царине, порез на доходак и порез на вишу вредност.

Ако се приступи реализацији овог модела, мора да се изврши усаглашавање регионалних и секторалних модела. Морају да се разраде »comparative advantages« Србије. Шта су предности Србије? Које индустријске гране би могле ефикасно да се унапреде, нпр. прерада матала, текстилна индустрија, индустрија коже и обуће су уобичајене области које се унапређују у другим земљама. Разрада и пружање одговора на ова питања представљају, с мог становишта, нужну претпоставку. Тек након тога може да се приступи изради нацрта закона.

Такође мора да се са највећом пажњом размисли о питању где да се сместе зоне слободне трговине. Нпр. у Мађарској се 58 % зона налази у западном делу. Улога Дунава је одлучујућа. У Кини се већина зона (између осталог, и због првобитне одбојности према странцима) налази на периферији.

10. Закон о зонама слободне трговине у Србији

Србија има преко 15 бесцаринских зона. Актуелни закон предвиђа само бесцарински модел. Тренутно се расправља о проширењу закона, евентуално уз укључење пореских олакшица, односно ослобођења од пореза.

Један нацрт је већ у припреми и о њему расправља међуминистарска радна група. Чланови ове радне групе на републичком нивоу су Министарство за економске односе са иностранством, републичко Министарство за економију и приватизацију, Министарство за финансије и Министарство за науку и технологију.

Надамо се да ћемо следеће године моћи да дамо исцрпнији извештај о зонама слободне трговине.

Напомена: Ко жели да се ближе позабави овом темом, препоручујем му обимну литературу на интернету, нпр. као увод »Fiscal advantages and economic impacts of 'tax free zones' on SME's« Отавија Ноћерина (Ottavio Nocerino) и Габријеле Реале (Gabriella Reale).